

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет Економіки та менеджменту
/назва факультету/

Кафедра психології
/назва кафедри/

ЗАТВЕРДЖУЮ
Дека́н факультету

Галина ЦХ
(прізвище та ініціали)

« 29 » серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ СУГЕСТОПЕДІЇ

/назва дисципліни/

галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
/шифр і назва галузі знань/
рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
/назва/
спеціальність 053 «Психологія»
/шифр і назва/
освітня програма «Психологія»
/назва/
спеціалізація психологія
/назва/
вид дисципліни вибіркова дисципліна циклу професійної підготовки
/обов'язкова/вибіркова/

Тернопіль – 2025 рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Основи сугестопедії»

(назва дисципліни)

для студентів факультету економіки та менеджменту

(назва факультету)

Розробники:

завідувач кафедри психології,

кандидат психологічних наук, доцент

(посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Василь ВИШНЬОВСЬКИЙ /

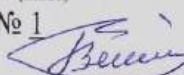
(ініціали та прізвище)

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні
кафедри психології

(назва)

Протокол від «29» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри

(підпис)

Василь ВИШНЬОВСЬКИЙ /

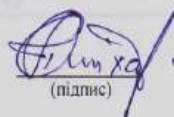
(ініціали та прізвище)

Робоча програма розглянута та схвалена НМК
факультету економіки та менеджменту

(назва)

Протокол від «29» серпня 2025 року № 1

Секретар НМК

(підпис)

+ Оксана ПОТІХА /

(ініціали та прізвище)

Робоча програма погоджена:

Спеціальність

053 «Психологія»

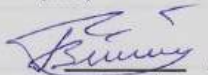
(шифр і назва)

освітня програма

«Психологія»

(назва)

Завідувач випускової кафедри

(підпис)

Василь ВИШНЬОВСЬКИЙ /

(ініціали та прізвище)

Гарант освітньої програми

(підпис)

Ірина ПЕРІГ /

(ім'я та прізвище)

1. Структура навчальної дисципліни

Показник	Всього годин	
	Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Кількість кредитів/годин	4,0/120	4,0/120
Аудиторні заняття, год.	42	18
Самостійна робота, год.	78	102
Аудиторні заняття		
- лекції, год.	14	10
- лабораторні, год.	-	-
- практичні заняття, год.	28	8
- семінарські, год.	-	-
Самостійна робота		
- підготовка до лабораторних (практичних, семінарських) занять	21	9
- опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на лекції	32	57
- виконання контрольних завдань	-	-
- виконання індивідуальних завдань	-	-
- виконання курсових проектів (робіт)	-	-
- підготовка та складання заліків, екзаменів, контрольних робіт, рефератів, есе, тестування	25	36
Залік		

Частка годин самостійної роботи студента:

- денна форма навчання - 65%;
- заочна (дистанційна) форма навчання - 85%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Мета вивчення дисципліни “Основи сугестопедії” полягає в тому, щоб розкрити психологічні аспекти сугестивних впливів на психіку людини з метою розв’язання проблем навчання і виховання, сформувані у студентів основні професійні вміння:

- уміння оптимально використовувати теоретичні знання для оптимізації процесів виховання та навчання, застосовувати можливості використання сугестивних методів в професійній діяльності, уміння складати розвиваючі та корекційні програми з використанням навіювання, уміння працювати з вчителями, батьками, уміння працювати над собою тощо.

- забезпечити засвоєння основ теорії використання навіювання у педагогічній праці та в діяльності практичного психолога в освіті;

- сформувані глибоке розуміння наукових засад навчально-виховного процесу з елементами використання сугестивних методів;

- розвивати у студентів пізнавальні інтереси, прагнення втілювати нові методичні ідеї;

- навчити студентів творчості і майстерності сугестивних методів та прийомів.

2.2. Завдання курсу “Основи сугестопедії” полягає в тому, щоб: розкрити психологічні витoki навіювання; проаналізувати джерела та історію розвитку сугестії; показати психофізіологічні, психологічні та філософські аспекти сугестії; розкрити психологічні чинники взаємодії сугестора і сугерента; висвітлити зміст основних напрямів сугестопедагогіки; ознайомити студентів з особливостями різноманітних сугестивних впливів, що застосовуються в практиці сучасних навчальних закладів; проаналізувати основи і особливості реалізації сугестопедичної моделі навчання; показати особливості застосування гіпносугестивних технік і методик сугестії в бадьорому стані; розкрити специфіку проведення аутогенного тренування.

За результатами вивчення дисципліни студент повинен продемонструвати такі результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв’язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв’язання.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника в умовах міжособистісної взаємодії.

ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПР19. Реалізовувати професійну мобільність, що передбачає індивідуальну траєкторію та вибір сфери зайнятості психолога.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей:

- інтегральної:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов;

- загальних:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9. Здатність працювати в команді.

- спеціальних:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

СК12. Знання та розуміння функціональних обов'язків та специфіки діяльності психолога в різних установах.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. Лекційні заняття

№	Тема заняття та короткий зміст	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	2	3	4
	Модуль 1. Сугестія як особливий вплив на психічну сферу людини	6	4
1	<p>Тема 1. Теоретичні аспекти сугестології.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сугестологія як наука. 2. Історія виникнення та розвитку сугестології. 3. Концепції механізму навіювання. 4. Галузі застосування навіювання. 5. Основні поняття сугестії. 6. Класифікація сугестії. 7. Методи і засоби сугестивного впливу. 8. Феномен психологічного впливу, його характеристика та методи. 	2	2
2	<p>Тема 2. Сугестія і її ланки.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психофізіологія сугестії. 2. Психологія сугестії. 3. Філософія сугестії. 4. Антисугестивні бар'єри. 5. Неспецифічна психічна реактивність. 6. Взаємодія сугестора та сугеренда. 7. Особливості облаштування сугестарію. 	2	1
3	<p>Тема 3. Методи гетеро та аутосугестії.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вербальні методи гетеросугестії. 2. Невербальні методи гетеросугестії. 3. Вербальні методи аутосугестії. 4. Невербальні методи аутосугестії. 5. Техніка аутогенного тренування для загального оздоровлення. 	2	1
	Модуль 2. Основні напрями і моделі сугестопедії	8	6
4	<p>Тема 4. Технологія навчання з використанням гіпнопедії.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття гіпносугестії в психологічній науці. 2. Суть гіпнозу. Фізіологічна (павлівська) теорія сну. 3. Вчення про ретикулярну формацію і сон. 4. Понятійний апарат гіпносугестії. 5. Стадії, типи і види гіпнозу. 6. Методи гіпносугестії. 	2	2

	7. Можливі ускладнення в процесі гіпноугестії і їх профілактика. 8. Загальні положення технології гіпноугестії.		
5	Тема 5. Сугестивна технологія навчання та релаксопедія. 1. Історія виникнення сугестопедагогіки. 2. Сугестопедія: концептуальні положення. 3. Принципи сугестопедичного навчання. 4. Засоби, методи та прийоми сугестопедії. 5. Форми та технології навчання з використанням сугестопедії. 6. Контроль та оцінювання сугестопедичної діяльності. 7. Принципи релаксопедичного навчання. 8. Засоби, методи та прийоми релаксопедії. 9. Технологія навчання з використанням релаксопедії.	2	2
6	Тема 6. Сучасні технології нейролінгвістичного програмування. 1. Сутність нейролінгвістичного програмування й особливості його використання. 2. Базові пресупозиції нейролінгвістичного програмування. 3. Збирання інформації. 4. Репрезентативні системи. 5. Калібрування й підлаштування. 6. Приєднання та ведення. 7. Основні прийоми нейролінгвістичного програмування. 8. Нейролінгвістичне програмування та профілактика терористичної діяльності. 9. Нейролінгвістичне програмування і специфіка силових структур.	4	2
Усього годин:		14	10

3.2. Практичні заняття

№	Тема заняття	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	2	3	4
	Модуль 1. Сугестія як особливий вплив на психічну сферу людини	14	4
1	Теоретичні аспекти сугестології.	4	1
2	Сугестія і її ланки.	4	1
3	Методи гетеросугестії.	4	1
4	Психологія аутоугестії.	2	1
	Модуль 2. Основні напрями і моделі сугестопедії	14	4
5	Використання гіпноугестії в навчальному процесі.	4	1

6	Сугестопедична модель навчання та виховання.	2	1
7	Технологія навчання з використанням релаксопедії.	4	1
8	Нейро-лінгвістичне програмування, як галузь науки про навчання.	4	1
Усього годин:		28	8

3.3. Самостійна робота

№	Найменування робіт	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	2	3	4
1	Підготовка до практичних занять	21	9
2	<p>Опрацювання окремих питань програми, які не виносяться на лекційні заняття:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сучасний стан питання про навчання. 2. Передумови до використання навчання в педагогіці. 3. Розробка нового підходу до резервів людської особистості. 4. Досліди Г. Лозанова з активізації людської пам'яті. 5. Викликання емпатичного співпереживання. 6. Створення в пацієнта гнучкого і творчого ставлення до життя. 7. Навчання, як директивний потік інформації. 8. Навчання, як форма психічного відображення. 9. Роль навчання в процесі масової комунікації. 10. Критичність, як властивість, протилежна сугестивності. 11. Концентрація уваги при навчанні і переконанні. 12. Закон перцепції М.М. Ланге. 13. Субсенсорне сприйняття. 14. Види сну. 15. Фізіологія сну. 16. Сутність закону Герінга. 17. Феномен неасоційованих рухів ока. 18. Досліди Бассіна Ф.Б. з дослідження сну. 19. Сутність гіпнотичних дослідів зі зміни всієї особистості. 20. "Метод шепоту" і його смисл. 21. Досліди Г. Лозанова з сугестивного знеболювання. 22. Досягнення гіперзапам'ятовування при сугестії. 23. Мова – фільтр індивідуального досвіду. 24. Мова, як спосіб оформлення думки. 25. Карта впливу мови в НЛП. 26. Слово як спосіб вираження сенсорного досвіду. 	32	57

	<p>27. Інтонація, як елемент двопланової поведінки.</p> <p>28. Значення авторитету в сугестії.</p> <p>29. Способи досягнення рапорта в сугестопедії.</p> <p>30. Характеристика трансферу.</p> <p>31. Вимоги до сугестопедичного викладача.</p> <p>32. Причини появи сугестивної інфантилізації.</p> <p>33. Ритм у проведенні сугестопедичних сеансів.</p> <p>34. Залежність способу мислення від провідної репрезентативної системи.</p> <p>35. Використання психологічних каналів доступу в сугестопедії.</p> <p>36. Сприятливий вплив сугестопедичних сеансів на стан здоров'я.</p> <p>37. Вплив сугестопедії на інтелектуальні можливості.</p>		
3	<p>Підготовка та складання заліків, рефератів, есе, тестування</p> <p>- Модуль №1</p> <p>- Модуль №2</p> <p>- Залік</p>	<p>25</p> <p>7</p> <p>7</p> <p>11</p>	<p>36</p> <p>10</p> <p>10</p> <p>16</p>
Усього годин:		78	102

4. Критерії оцінювання результатів навчання студентів

Форма підсумкового семестрового контролю – залік

Модуль 1			Модуль 2			Підсумковий контроль	Разом з дисципліни
Аудиторна та самостійна			Аудиторна та самостійна робота				
Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		за кожних три бали семестрової оцінки студент отримує 1 бал підсумкової семестрової оцінки автоматично	100
20	17		20	18			
Лекції	Вид робіт	Бал	Лекції	Вид робіт	Бал		
Лекція №1	Практичне заняття №1	4	Лекція №4	Практичне заняття №5	5		
Лекція №2	Практичне заняття №2	4	Лекція №5	Практичне заняття №6	4		
Лекція №3	Практичне заняття №3	5	Лекція №6	Практичне заняття №7	4		
	Практичне заняття №4	4		Практичне заняття №8	5		
Модульний контроль 1		20	Модульний контроль 2		20		

5. Навчально-методичне забезпечення**Дистанційний курс Основи сугестопедії (ID 1557)**

Вишньовський В.В. Методичні вказівки для практичних занять з курсу «Основи сугестопедії» для студентів всіх форм навчання спеціальності 053 «Психологія». Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2023. 28 с.

Вишньовський В.В. Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу «Основи сугестопедії» для студентів всіх форм навчання спеціальності 053 «Психологія». Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2023. 20 с.

6. Рекомендована література

Базова

1. Акульшин О., Заруба О., Компанцева Л., Кудінов С., Слухай Н., Снитко О. Гібридна війна: технології сугестії та контр сугестії : [монографія] /. Київ : НА СБ України, 2018. С. 78-123.
2. Горбенко Ю. Л. Рефлексія та критичне мислення особистості в інформаційному суспільстві. Технології розвитку інтелекту. 2021. Вип. 5. № 1 (29). DOI: <https://doi.org/10.31108/3.2021.5.1.2>
3. Дьяченко Н. А. Сугестопедія в навчанні. Київ : Наукова думка. 2015. 300 с.
4. Євменова О. К. Шляхи формування критичного мислення в умовах інформаційної війни. ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXI Міжнар. наук.-практ. конф. здоб. вищ. освіти і молод. учених: [у 2-х т.]. Т. 1 (Київ, 18–20 трав. 2022 р.) / ред. кол.: Н. В. Ладогубець, А. М. Кокарева та ін.; Національний авіаційний університет. Київ: НАУ, 2022. С. 233–235.
5. Єрмоленко О. А. Сугестопедія: теорія і практика. Київ : Академвидав. 2016. 320 с.
6. Жданова І. В., Бондаренко Л. О., Велічко А. В. Психологічні аспекти інформаційного впливу під час воєнних дій в Україні. Габітус. 2022. Вип. 41. С. 222–226. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.41.39>
7. Зубенко А. В. Сугестопедичні методи. Київ : Знання. 2017. 280 с.
8. Костюк В. П. Сугестопедія: основи навчання. Київ : Освіта. 2018. 290 с.
9. Кравченко С. О. Сугестопедичні підходи. Київ : Літера. 2016. 290 с.
10. Кутуза Н. В. Сугестія і маніпуляція. Спільні й відмінні риси різновидів (видів) мовленнєвого впливу / Записки з українського мовознавства. 2017. Вип. 24, том 2, С. 178–189.
11. Левицька О. М. Сугестопедія: основи та технології. Київ : Наукова думка. 2015. 320 с.
12. Лисенко Н. Г. Сугестопедія: нові підходи. Київ : Наукова думка. 2015. 300 с.
13. Мартиненко Н. В. Сугестопедичні методи. Київ : Освіта. 2018. 250 с.
14. Мельник О. Г. Сугестопедія та її можливості. Київ : Літера. 2016. 250 с.

15. Нестеренко Т. П. Сугестопедія: теорія і практика. Київ : Наукова думка. 2017. 310 с.
16. Нікітін А. Г. Сугестопедія: основи і методи. Київ : Академвидав. 2019. 320 с.
17. Ніколаєнко С. О. Сугестивний вплив у професійній діяльності педагога та психолога / Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2017. 192 с.
18. Ніколаєнко С. Психологічні особливості базових видів сугестії / Світогляд - Філософія - Релігія: Зб. наук. пр. Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2011. № 1(1).
19. Ніколаєнко Т. В. Сугестопедія в навчальному процесі. Київ : Літера. 2017. 260 с.
20. Олійник І. В. Методи сугестопедії. Київ : Освіта. 2018. 270 с.
21. Остромов І. Г. Сугестопедія: теорія і практика. Київ : Знання. 2019. 290 с.
22. Павленко Т. І. Сугестопедичні технології в навчанні. Київ : Видавництво. 2015. 280 с.
23. Пальчевский С. С. Сугестопедагогіка: навчальний посібник. К.: Кондор, 2005. 351 с.
24. Федоренко І. В. Сугестопедія в навчанні. Київ : Освіта. 2016. 290 с.
25. Ходос Т. І. Сугестопедія: нові підходи. Київ : Літера. 2019. 290 с.
26. Хоменко Л. П. Сугестопедія: нові технології. Київ : Наукова думка. 2017. 320 с.
27. Цюпа Т. В. Сугестопедія: методи і підходи. Київ : Академвидав. 2018. 310 с.
28. Чалдіні Р. Психологія впливу. Переконайте та досягайте успіху / Харків. : КСД, 2015. 368 с.
29. Шевченко В. І. Сугестопедичні методи навчання. Київ : Освіта. 2016. 300 с.
30. Lozanov, G. (2005) Suggestopaedia-Desuggestive Teaching Communicative Method on the Level of the Hidden Reserve of the Human Mind. <http://dr-lozanov.dir.bg/book>
31. Suggestology and Suggestopedia / Theory and Practice. Bulgaria: United Nations Education, Scientific and Cultural Organization. Nopiyanti, M.,S. 2012. https://books.google.com/books/about/Suggestology_and_Suggestopedia.html?id=ItCbswEACAAJ

Допоміжна

1. Богданова І. В. Сугестивний потенціал прецедентних одиниць в українському медійному дискурсі початку ХХІ ст.: автореф. дис. ... канд. філолог. наук: спец. 10.02.01 / Донецький національний університет. Вінниця, 2016. 20 с.
2. Богданова О. В. Формування критичного мислення курсантів під час навчання. Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України. 2020. Вип. 2 (36). С. 11–14. DOI: <https://doi.org/10.33405/24097470/2020/2/36/22356>
3. Германов В. Г. Вплив засобів масової інформації на підсвідомість: дисертація канд. філол. наук: 10.01.08 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. К., 2003.
4. Екшмідт В. Р. Мовленнєва маніпуляція: персуазивність та сугестія / Мовні і концептуальні картини світу. 2015. Вип. 1. С. 275–281.
5. Ємець Н. А. Сучасні підходи до управління масовою свідомістю і поведінкою. Соціальні інновації в контексті реформаційних змін: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернігів, 21 лист. 2021 р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 32–36.
6. Зінсу О. І. Роль критичного мислення у формуванні правомірної поведінки особистості. Молодий вчений. 2019. № 4 (68). С. 130–133. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-4-68-30>
7. Картування сфери медіаграмотності в Грузії, Латвії, Молдові та Україні. Україна. Аналітичний звіт. 2021. 33 с. URL: <http://surl.li/jmgtw> (дата звернення: 15.07.2023).
8. Козаченко Н. Критичне мислення та феміністична епістемологія. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2021. Вип. 38, С. 50–56. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.38.6>
9. Мазяр О. В. Психофізіологічні механізми виникнення особистісної проблематики. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Сер. 12. Психологічні науки. 2006. Вип. 12 (37). С. 107–113.

10. Марченко О. Г. Критичне мислення як фактор протидії ворожому інформаційно-політичному впливу. *Особистість, Суспільство, Війна*. Харків, 2022. URL: <http://surl.li/jljph> (дата звернення: 15.07.2023)
11. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. *Теле- та радіожурналістика*. 2016. Вип. 15. С. 184–188. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/trj.2016.15.694>
12. Опитування USAID-INTERNEWS «Ставлення населення до ЗМІ та споживання різних типів медіа у 2019 р.». 63 с. URL: <http://surl.li/jkva0> (дата звернення: 10.07.2023).
13. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія маніпулювання масовою свідомістю й поведінкою. *Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки*. 2006. Вип. VII. С. 135–151.
14. Петрик В. М., Присяжнюк М. М., Компанцева Л. Ф. Сугестивні технології маніпулятивного впливу: навч. посіб. за заг. ред. Є. Д. Скулиша. 2-ге вид. Київ : ЗАТ «ВІПОЛ», 2011. С. 194-227.
15. Пістунов І.М., Антонюк О. П. Логічні та статистичні основи критичного мислення: навч. посіб. Д.: НТУ «ДП», 2019. 177 с. URL: <http://pistunovi.inf.ua/ОКМ.pdf> (дата звернення: 15.07.2023).
16. Подозьорова А. В., Барильник-Куракова О. А. Впровадження технології розвитку критичного мислення у закладах вищої освіти морського профілю під час навчання фізики. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 2 (191). С. 26–32. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-2\(191\)-26-32](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-2(191)-26-32)
17. Починкова М. М. Формування критичного мислення майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021. 572 с.
18. Публічна комунікація: навч. посіб. для студ. ВНЗ спец. 052 «Політологія» й слухачів спец. 281 «Публічне управління та адміністрування» / за заг. ред. В. І. Шарого. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2020. 330 с.

19. Розвиток медіаграмотності в Україні. Аналітичний документ. / Упор. Т. Шевченко, В. Ковтун, В. Єрмоленко, А. Кулаков, О. Кравченко. 2021. 29 с. URL: <http://surl.li/hilwx> (дата звернення: 11.07.2023).
20. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі. К., 2012. 232 с.
21. Саух П. Розвиток критичного мислення як провідний тренд сучасного освітнього процесу. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2021. Вип. 2. С. 7–15.
22. Сахарук І. В. Стратегії й тактики сугестії в сучасному українському медійному дискурсі / Вісник Донецького університету. Серія Б: Гуманітарні науки. 2014. №1–2. С. 216–222.
23. Ставлення населення до медіа та споживання різних типів медіа 2021. Опитування USAID-Internews. 78 с. URL: <http://surl.li/cvigv> (дата звернення: 10.07.2023).
24. Терно С. О. Критичне мислення як інструмент проведення правоосвітніх заходів у загальноосвітніх навчальних закладах: рідер для вчителів – учасників тренінгу. Київ: Координатор проектів ОБСЄ в Україні, 2016. 78 с.
25. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії): посіб. для вчителя. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с.
26. Українські медіа, ставлення та довіра у 2022 р. Опитування USAID-Internews щодо споживання медіа. 102 с. URL: <http://surl.li/fgspb> (дата звернення: 10.07.2023).
27. Школик В. Чи можна перемогти в інформаційній війні? Захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: зб. тез доповідей III Всеукр. наук.-практ. конфер. молод. учених, студ. і курсантів (Львів, 28 лист. 2019 р.). Львів: ЛДУ БЖД, 2019. С. 153–155.
28. Disinformation Resilience Index in Central and Eastern Europe in 2021 / Eds P. Navlíček, A. Yeliseyeu. Warsaw, 2021. 272 p.

